

vseh drugih važnejših industrijskih panogah. Z večjim številom visoko kvalificirane delovne sile se je zvišal tudi standard prebivalstva. Tako je po podatkih za leto 1968 imelo kar 96 % japonskih gospodinjstev televizorje, 85 % pralne stroje in 78 % hladilnike v primerjavi z 82 %, 45 % in 30 % v Angliji. Na Japonskem pride na 100 km² 5,6 km železnic, v ZDA 3,6 km, v SZ 0,6 km, v Poljski 8,5 km, v Franciji 7 km itd. (po podatkih za leto 1967). Vzporedno z napredkom v industriji je napredovalo tudi kmetijstvo. To se kaže predvsem v porabi umetnih gnojil. Nizozemska porabi 627 kg umetnih gnojil na 1 ha obdelovalne površine, Japonska 371 kg, Z. Nemčija 349 kg, Anglija 253 kg, Francija 188 kg, Italija 76 kg, ZDA 74 kg in SZ 29 kg.

Z industrializacijo se je močno spreminjala tudi struktura zaposlenosti. V prvih obdobjih se je še večina prebivalstva preživljala s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvom. Število zaposlenih v primarnih panogah je naglo upadalo in je bilo leta 1967 že manjše kot število zaposlenih v industriji.

Enakomerno pa je naraščalo število zaposlenih v terciarnih dejavnostih. Japonska industrija je danes osredotočena v večjih pristaniščih. Že ta njen položaj nam pokaže veliko odvisnost Japonske od uvoza surovin. Leta 1965 je bilo 85 % proizvodnje jekla in železa, 68 % strojne industrije, 50 % kemične in 61 % tekstilne industrije zgoščene v štirih večjih pristaniščih. Japonska mora uvažati 30 % premoga, 97% železove rude in jeklenih odpadkov in celo 99 % nafte. Železovo rudo uvažata iz Avstralije, Indije in Malezije, premog iz Avstralije, nafto pa z Bližnjega vzhoda (90 %) in iz Indonezije (8 %). Zaradi velikega uvoza pa mora Japonska tudi veliko izvažati in je s tem zelo občutljiva za spremembe na svetovnem tržišču, kar se je nazorno pokazalo tudi v sedanji svetovni denarni krizi.

Literatura:

Preue Dempster: Japan Advances; Proceedings of IGU Regional Conference in Japan 1957; NIPPON a chartered survey of Japan 1970.

Jakob Medved

O OSNUTKU NOVEGA UČNEGA NAČRTA ZA POUK GEOGRAFIJE V OSNOVNI ŠOLI

Ko imamo pred sabo osnutek novega učnega načrta za osnovno šolo, ki je sedaj v javni razpravi, je po mojem mnenju potrebno, da ga vrednotimo po tem, koliko ustreza osnovnim izhodiščem in vodilom, ki so zahtevala spremembo starih učnih načrtov.

Najprej si oglejmo, katera so ta izhodišča? V gradivu "Uvodne misli k razpravi o učnih načrtih" so med drugimi nakazane le-te:

1. Stari predmetnik je bil močna ovira za prehod

na petdnevni delovni teden (preveliko število ur, preveliko število predmetov, preveliko število enournih predmetov, dvojno število tedenskih ur za posamezne predmete, ki se menjavajo tedensko, mesečno ali polletno, kar je povzročalo organizacijske težave).

2. Glede na znane ugotovitve, da v osnovni šoli največ učencev zaostane zaradi negativnih ocen pri matematiki, tujem jeziku in pri slovenskem jeziku, je zavod pripravil podrobne analize problematike teh predmetov. Te ugo-

tovitve so ena izmed pobud za spremembo učnih načrtov teh predmetov.

3. Vsebinske spremembe učnih načrtov naj bi narekovali tudi rezultati nalog objektivnega tipa za IV. in VIII. razred.
4. Kot izhodiščno orientacijo za revizijo predmetnika in učnih načrtov so predsedniki komisij proučili resolucijo o razvoju vzgoje in izobraževanja na samoupravni podlagi ter razne članke v strokovnem, dnevnem in revialnem tisku.

To so torej nekatera izmed osnovnih izhodišč, ki naj bi narekovala spremembo predmetnika in učnih načrtov za osnovno šolo. Osnutek novih učnih načrtov in predmetnika so torej zaključki tega dela. Pri tem geografje še posebno zanima, kakšne razlike so med sedanjim stanjem in osnutkom predlaganih sprememb.

V ustreznem gradivu (Poročilo o razlikah med starim in novim učnim načrtom) so pri zemljepisu navedene med drugim tele spremembe:

- Po novem učnem načrtu naj bi večino učne snovi iz obče geografije obdelali v prvem polletju 5. razreda (snov, ki je nujna za regionalno geografijo in jo učenci na tej stopnji lahko razumejo) ostala snov obče geografije je priključena regionalni geografiji. Poglavje "Revolucija Zemlje in njene posledice" naj bi obravnavali v 2. polletju 6. razreda, tik pred obravnavanjem Afrike, ko so otroci že nekoliko zrelejši; to je tudi nujno za razumevanje toplotnih pasov, ki so v Afriki najpraviše razporejeni.
- Regionalno geografijo Evrope naj bi obravnavali v 5. razredu (prej v 6. razredu); regionalno geografijo sveta pa v 6. razredu (prej v 7. razredu). Opustili naj bi obravnavanje posameznih držav po področjih, ker so to mnogi učitelji opuščali, drugi so pri tem učence obremenjevali s kopico nepotrebnih topografskih imen.
- Jugoslavijo bodo učenci nekoliko spoznali v 5. razredu pri obravnavi občih pojmov ob primerih iz Jugoslavije. Prava regionalno geografska obdelava Jugoslavije bo v 7. razredu (prej v 8. razredu).
- Po novem učnem načrtu je celotna snov pomaknjena za en razred navzdol; hkrati pa naj bi bila bolj prilagojena višji zrelosti stopnji in urnemu fondu. V večji meri je upoštevana korelacija med predmeti.

- V novem učnem načrtu je odpadla ali pa skrajšana naslednja snov:

- obravnavanje področij v okviru posameznih držav;
- preobsežni historijati,
- lunine faze,
- prepodrobno obravnavanje kartografije, zlasti kartografskih znakov,
- časovne enote in koledar,
- posebno poglavje o republikah SFRJ.

- V novem učnem načrtu je dodana ali razširjena naslednja snov:

- poglavje "Pred zemljevidom sveta" je razširjeno; sedanji naslov se namreč glasi: "Pred zemljevidom Slovenije, Jugoslavije in sveta"
- Pri Jugoslovanih v zamejstvu bomo obravnavali tudi ozemlje, kjer so sklenjeno naseljenosti.
- Sedanje stanje razvojne tendence in problemi jugoslovanskega gospodarstva. - Vse gornje je razvidno iz gradiva "Poročilo o razlikah med starim in novim učnim načrtom (str. 16-19).

Oglejmo si, kako osnutek novega predmetnika in učnega načrta ustreza osnovnim izhodiščnim kriterijem, ki si jih je postavil Zavod za šolstvo za revizijo učnih načrtov in predmetnika.

Prvo izhodišče, da je stari predmetnik močna ovira za prehod na petdnevni teden, so pri zemljepisu temeljito uresnili, saj je zemljepis kot učni predmet v osmem razredu kratkomalo odpadel in s tem pripomogel k zmanjšanju števila predmetov v zaključnem razredu. Pri tem pa je odprto vprašanje, ali je taka rešitev sploh v skladu s splošnim učno vzgojnim smotrom splošnoizobraževalne obvezne šole. Ali bo črtanje zemljepisa kot učnega predmeta v 8. razredu osnovne šole prineslo več koristi ali škode. Ni mi znano, na osnovi kakšnih raziskav ali dognanj so sestavljavci novega predmetnika utemeljili ta korak. Ali so pri tem bile odločilne indikacije, ki jih je Zavod za šolstvo dobil z rezultati nalog objektivnega tipa, ali pa so se za ta korak odločili na osnovi odgovorov na vprašalnik, ki ga je Zavod za šolstvo poslal osnovnim šolam. Morda je še tretja možnost, da so se sestavljavci novega predmetnika odločili za ta korak zaradi linije najmanjšega odpora. Češ, da je zemljepis znan kot "lahak predmet" in na šolah nima posebnega ugleda, pa bo krčenje tega predmeta dvignilo najmanj prahu. Osebnostno menim, da je odločalo slednje. Ne morem si namreč predstavljati, da bi sestavljavci predmetnika šteli, da bi bil zemljepis na današnji stopnji družbeno ekonomskega raz

voja in vedno tesnejših mednarodnih stikov ter gospodarskega in znanstvenega sodelovanja pa izmenjave dobrin in vedno močnejših populacijskih tokov, manj pomemben kot je bil v preteklosti. Ravno tako si ne morem predstavljati, da bi bili sestavljavci novega predmetnika zaključili, da zemljepis kot učni predmet ne more kaj prida prispevati k oblikovanju pravnega svetovnega nazora, vzgoji internacionalizma, razumevanju gospodarskih, socialnih in političnih problemov doma in drugod po svetu. Menim, da so se tega vendarle zavedali a bržkone menijo, da se dado ti cilji uresničiti tudi tako, da se zemljepis v osnovni šoli deloma skrči in prestavi za eno leto navzdol. S tem se seveda ni zmanjšalo samo število ur, temveč je predmet mnogo izgubil na kvaliteti in ne bo mogel k splošnim vzgojnim smotrom prispevati tistega, kar bi od njega morali pričakovati.

Če si skušamo odgovoriti, katero od izhodišč, ki jih je postavil Zavod za šolstvo, je vodilno pri spreminjanju predmetnika učnega načrta za geografijo, vidimo, da je bil osnovni vidik omogočiti prehod na petdnevni teden. Realizacija tega pa pri geografiji ne pomeni samo močno siromašenje predmeta temveč tudi znatno znižanje kvalitete, kar se bo odražalo v večji deskripciji in znatnem znižanju splošne izobrazbe učenca.

Nekaj misli glede spreminjanja dosedanjega učnega načrta sem nakazal že v Geografskem obzorniku št. 1-2, 1971, zato jih tu ne bom ponavljal. Očitno je, da smo revizijo učnega načrta začeli popolnoma nepripravljeni, brez kakršnih koli raziskav (vsaj kolikor je meni znano), delo pa je bilo potrebno opraviti v zelo kratkem času. Zato niso bila zaželjena ali upoštevana opozorila, da je koristneje, če trenutno pustimo pri geografiji stari načrt (s korekturami, ki so neobhodno potrebne s prehodom na petdnevni teden) a hkrati začnemo tudi s sistematičnimi pripravami za novi učni načrt. Kljub različnim stališčem članov komisije je bil izdelan osnutek novega učnega načrta za geografijo v osnovni šoli. V primeru, da bo ta osnutek učnega načrta sprejet, bo po mojem mnenju zelo ponesrečen eksperiment, ki bo prinesel učiteljem geografije in učencem velike težave, staršem in družbeni skupnosti pa veliko škodo (npr. novi učbeniki).

Oglejmo si samo nekatere bistvene pomanjkljivosti novega načrta:

1. Dosedanji učni načrt smo kritizirali, ker je

dopuščal premalo časa za obravnavo pojmov iz obče geografije, ki so nujni za razumevanje regionalne geografije in vzgoje geografskega mišljenja. Velike težave je povzročal ravno peti razred, ker učenci zaradi pomanjkanja predstav in pojmov niso mogli slediti regionalni geografiji Jugoslavije. V novem načrtu pa smo poleg pojmov iz obče geografije strpali v peti razred še celotno regionalno geografijo Evrope. Če posežemo še nekoliko nazaj, smo pred leti v prvem razredu nekdanje nižje gimnazije ukinili obči zemljepis, ker smo se zavedali, da je pretežak za to starostno stopnjo. Ali smo med tem časom dosegli tak razvoj, da so naši petošolci sedaj toliko bolj zreli in bodo razen vrste pojmov iz obče geografije lahko osvojili še celotno snov regionalne geografije Evrope? Ali pa menimo, da sodobnemu človeku ni potrebno poznavanje osnovnih potez dežel, s katerimi imamo vsakodnevne stike?

2. Druga bistvena slabost osnutka novega učnega načrta je v tem, da posveča premalo pozornosti pojmom iz obče geografije. Pri tem zahajamo v čudna nasprotja. Vsi se strinjamo, da so ti pojmi dokaj težki, da njihova osvojitve zahteva dosti časa, zlasti ob zastarelih učnih pripomočkih. Da pa bi za obravnavo teh pojmov poiskali dovolj časa in s tem omogočili razumsko osvajanje snovi, je bržkone prenaporno. Zato smo to sporno vprašanje kratkomalo odstranili s tem, da smo te pojme črtali, (ker so pretežki in zahtevajo preveč časa) in prešli neposredno na obravnavo regionalne geografije. Zakaj se takih metod ne poslužujemo tudi pri drugih predmetih? Matematiki bi lahko pridobili zelo veliko časa, če bi na primer opustili obravnavanje poštevank, recimo števila sedem in bi takoj prešli na množenje. Bržkone je to z učenci petega razreda ravno tako možno oziroma absurdno, kakor brez poznavanja pojmov iz obče geografije (napr. pojmov o revoluciji, o populaciji, o naseljih, o podnebju, o tleh, o gospodarstvu itd.) obravnavati regionalno geografijo Evrope.

3. Mislim, da ni mogoče v celoti sprejeti stališča, da vsako državo dosledno obravnavamo v celoti ne pa po področjih in ga utemeljevati s stališčem da "so to mnogi učitelji opuščali, drugi pa so pri tem učence obremenjevali s kopico nepotrebnih topografskih podatkov". Pri posameznih primerih je to res mogoče, zlasti pri deželah, ki so naravno in družbeno geografsko dokaj enotne, nikakor pa to ni mogo-

če pri deželah, ki obsegajo velike razlike v stopnji družbenoekonomskega razvoja. Če gremo v to smer, potem moramo pri pojmu "regionalna geografija" črtati ne samo prvo, temveč tudi drugo besedo.

4. Pri regionalni geografiji sta Afrika in Latinska Amerika močno zapostavljeni. Navodilo v učnem načrtu je nejasno, kjer pravi: "Afriške države je obravnavati le pregledno, v precejšnji meri naj bo le ponavljanje ob zemljevidu". Kaj naj ponavljamo pred obravnavo? Tudi izbrane regije niso jasne in niso niti naravnogeografsko niti družbenogeografsko utemeljene. Verjetno bi bilo boljše, da obdržimo že ustaljeno regionalizacijo. Po pregledu teh regij pa bi morali podrobneje obravnavati vsaj tri države, ki leže v zelo različnih naravnih razmerah in imajo zelo različne družbeno ekonomske razmere. Po mojem mnenju bi te dežele lahko bile na primer Alžirija, Nigerija in JAR.

Še bolj je zapostavljena Latinska Amerika. Z obravnavo Brazilije ni mogoče prikazati učenec pestrost naravnih in družbenih razmer te celine. Nujno je, da obravnavamo vsaj tri države; recimo državo, kjer je v prevladi belo prebivalstvo, (na primer Argentino); državo, kjer so v prevladi mestizi (na primer Mehiko ali Venezuelo) in državo v andskem svetu, kjer je največji delež starega, pred-evropskega prebivalstva.

Te korekture so po mojem mnenju potrebne ne samo s snovnega temveč tudi z idejnega vidika. Osnutek novega učnega načrta močno zapostavlja nerazvite dežele in dežele v razvoju, kakor da bi se hoteli čim bolj izogniti pregledu "svetovne revščine".

5. V osnutku novega učnega načrta je pri posameznih regijah navedeno, katera vprašanja naj bi podrobneje obravnavali, saj je pri določenih poglavjih nakazan približen obseg. Če to nakazujemo, potem bi bili morali pri vsaki regiji nakazati, kaj je zanjo bistveno in nujno za razumevanje gospodarskega, socialnega in kulturnega dogajanja. Nemogoče je razumeti sodobna dogajanja v Afriki, če ne poznamo vpliva različnih religij; ravno tako v marsikateri deželi ni mogoče razumeti notranjih problemov, če ne poznamo nacionalnih razmer.

Ob zaključku pripomb moram še enkrat poudariti, da se bo z ukinitvijo geografije v 8. razredu osnovne šole močno zmanjšal tisti del vrednosti, ki jih lahko daje geografija k splošnim vzgojnim smotrom osnovne šole. Predloženi osnutek učnega načrta je izdelan na hitro, brez zadostnih stvarnih raziskav in potrebnih študij ter ima toliko hib, da bi uvedba tega načrta v šolsko prakso povzročila veliko škodo. V didaktičnem pogledu pomeni predlog novega učnega načrta za geografijo v primerjavi s sedanjim učnim načrtom korak nazaj. Razen tega je ta načrt v ostrem nasprotju z osnovnimi izhodišči in smotri osnovne šole. Saj ne upošteva pomembnih ugotovitev, (v osnutku učnih načrtov nekaterih drugih predmetov so te močno v ospredju), kakor je npr. ta, da se znanstvena spoznanja posameznih ved zelo hitro podvoje in da šole ne morejo v nedogled širiti obsega snovi. Zaradi tega je nujno, da tudi pri pouku geografije stremimo za tem, da čim bolj zmanjšamo deskripcijo in damo težišče na razumsko osvajanje osnovnih spoznanj in pa vzgojo geografskega mišljenja.